

ІНТЕРВ'Ю КАНДИДАТА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК,
ДОЦЕНТА КАФЕДРИ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА
ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ІГОРЯ ВОЛОДИМИРОВИЧА КОЗЛИКА
РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ
„ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛАХ УКРАЇНИ”

Надруковано у виданні: Зарубіжна література в школах України. — К., 2005. — №3.
— С. 2–3.

— *Редакція знає, що Ви завершуєте роботу над докторською дисертацією, в якій вперше в Україні порушуєте проблеми створення методології літературознавства. Яку практичну допомогу матимуть від результатів цієї роботи літературознавці, котрі беруть участь у написанні шкільних підручників із зарубіжної літератури?*

— Відразу змушений внести корективу щодо моєї роботи над докторською. „Завершую роботу” — це гучно сказано. Краще зупинитися на більш стриманому формулюванні — „працюю <або активно працюю> над докторською” чи, якщо хочете, „знаходжуся в процесі...”. Принаймні, так воно буде точніше. А от те, що саме працюючи над докторською темою, я зіткнувся з тим, що нічого не вдасться зробити більш-менш путнього з точки зору фахової компетентності і професіоналізму, якщо оминати суто методологічні проблеми сучасного літературознавства, так це абсолютно точно. Іншими словами, до нової актуалізації власне методологічних проблем науки про літературу я прийшов, як кажуть, не від доброго життя, а через крайню необхідність — просто немає іншого виходу, якщо, звісно, до своєї справи ставитися серйозно, з належною повагою.

З окремими результатами моїх методологічних студій читачі журналу „Зарубіжна літератури” могли ознайомитися (хоча, цілком усвідомлюю, що не без певного роздратування) у 2003 (№ 9) та 2004 (№№ 1 і 5) роках, коли тут були надруковані мої дві статті із циклу „Методологія літературознавства як актуальна проблема”, присвяченого пам’яті Ю. І. Султанова, а також ті, хто читає академічний журнал „Слово і час”, де у № 9 за 2003 рік була надрукована моя ж стаття «Теорія літератури в ситуації „кінця теорії літератури”», яка, до речі, того ж року викликала позитивний відгук в авторитетному часописі „Критика”, і це мені, скажу відверто, було дуже приємно — значить, не один у полі воїн.

Тепер що стосується змісту моїх методологічних пошуків. Якщо говорити по-простому, то я мав на меті актуалізувати одну-єдину думку: перш, ніж щось робити, треба знати *навіщо* це робити (цілепокладання), *що* для цього треба мати (основні наскрізні застережні регулятиви чи принципи, вихідні умови, процедури, засоби, методи, прийоми і загалом інструментарій, а також інформативно-аналітична база), *як* це робити (етапи і послідовність виконання) і *чого* треба досягнути в результаті. Тобто треба бути методологічно освіченим для того, щоб будь-яка культуротворча діяльність, включаючи і методичну, була *осмисленою, зрозумілою, придатною до сприйняття, трансляції і застосування*.

Я намагався репрезентувати сучасну методологію як складну *багатоплощинну* галузь (куди входить і методологія конкретної науки), яка має принципово практичну спрямованість, не дає дидактичних знань, а покликана сформувати певний інтегрований простір, певні *ніші* і загальну логіку діяльності, які вже потім будуть заповнюватися різними фахівцями згідно зі специфікою їх конкретних дисциплін, але при цьому різні фахові діяльності не будуть ізольовані непрохідним муром одна від одної.

Загальна методологічна культура покликана дати ті „методичні знання”, які у знятому вигляді (чи навіть на рівні підсвідомості) повинні утримуватися як внутрішні регулятори і продуктивні обмежувачі конкретної діяльності. Проблема ж сьогодні полягає в тому, що за останні півстоліття суттєво

змінилося саме поняття „методологія” (це вже не традиційно якась одна площина чи складова, скажімо, певної науки, це вже не якась одна методологія), відбулися суттєві зміни в сприйнятті наук і співвідношенні між різними пізнавальними діяльностями.

При цьому сьогодні методології літературознавства чи методології методики викладання літератури у готовому і безпроблемному вигляді, з чіткими і однозначними висновками (одні для всіх) не існує. Її треба наново формувати, і це не справа однієї людини, одного дня, місяця чи року. Ми живемо у добу Постмодерну, у час повальної руйнації старого мислення, світосприйняття і цінностей, у час тотальних сумнівів, подекуди нігілізму (коли разом з водою можуть — а то і свідомо воліють — виплеснути і дитину), а подекуди потоку недовготривалих і безплідних (хоча і не без претензій на оригінальність) пустоцвітів, у час, коли ще тільки треба вийти на справжні питання, які вартують компетентної їх постановки і організації кваліфікованої фахової відповіді на них.

Усе це сьогодні треба знати, щоб бути *компетентним* у своїй справі, бути *професіоналом*, щоб подолати змертвілу інерцію учорашнього і позавчорашнього дня.

Що ж стосується до літературознавців-авторів шкільних підручників з літератури, то вони *особливо повинні бути професіоналами*, і не тільки тому, що написання справжнього підручника (а не книги для класного чи домашнього читання) є архіскладною справою, але ще й тому, що результатами їхньої праці *змушені будуть* за відповідною рекомендацією міністерства користуватися мільйони ні в чому не винних школярів і учителів. Я безпосередньо не займався написанням шкільних підручників, зате здійснював спроби створювати навчальні посібники для студентів і тому цікавився вихідними базовими засадами цієї роботи. Працюючи над своїми посібниками я зіткнувся з проблемами, які, гадаю, можуть зацікавити і творців підручників для школярів. Свої міркування щодо цього я виклав у статті „Основні засади посібника в контексті актуальних проблем вищої філологічної освіти в сучасній Україні”, до якої я і відсилаю тих, кому це

цікаво (див.: *Козлик І. В.* Вступ до історії західноєвропейської літератури середньовічної цивілізації. — Івано-Франківськ: Поліскан; Гостинець, 2003. — С. 9–15).

— У програмах із зарубіжної літератури, зокрема в огляді, присвяченому культурі доби Середньовіччя, не приділяється достатньої уваги розвиткові середньовічного театру. Чи не вважаєте Ви, що є доцільним ввести у програму хоча б згадку про містерії, мораліте та інші жанри середньовічного театру, адже в подальшому школярів знайомлять із театром доби Ренесансу, Бароко, Класицизму і т. ін.

Це питання виключно до тих, для кого методика викладання літератури в школі є основною спеціальністю. А я не належу до, так би мовити, безпосередніх фахівців-методистів. Я лише можу сказати, що якимось чином згадати найбільш показові середньовічні драматичні жанри, мабуть, треба, хоча б з огляду на те, що: 1) на їх прикладі можна яскраво продемонструвати специфіку середньовічної літератури і середньовічного світосприйняття і мислення; 2) середньовічне місто, де розвивався і європейський театр, було тим середовищем, яке акумулювало в собі зародження тенденцій, базових для розгортання наступної доби Відродження, і середньовічний театр мав вагомий вплив на подальший розвиток європейської літератури; 3) саме середньовічних драматичних творів, наприклад, міракля Рютбефа „Чудо про Теофіла”, сягають окремі складові частини майбутніх наскрізних сюжетів, наприклад, так званих „фаустівських мотивів” і т. і. В яких „дозах”, у який спосіб можна було б ввести даний матеріал в шкільну програму — це справа фахівців і я їм тут не порадник.

— У грудневому номері за 2004 рік у нашому журналі була опублікована Ваша стаття „Споры об искусстве сегодня”, в якій Ви порушили конче важливе питання, що стосується впливу мистецтва (інколи негативного) на свідомість людей, зокрема молоді. Наших читачів турбує проблема виховання школярів на уроках зарубіжної літератури. Хотілося б почути Вашу думку про доцільність введення у

програму такого твору постмодернізму, як „Запахи” П. Зюскіна, що перенасичений сценами насильства та розбещеності?

— Тут треба виокремити два питання. Перше — це так зване виховання літературою. Методисти чітко повинні собі усвідомити, *що* вони під цим розуміють. Я не так давно вже спеціально говорив про це, беручи участь у одному з „заочних круглих столів” (див.: *Козлик І. В.* Будувати власне життя за книжкою просто неможливо // *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України.* — К., 2001. — № 6. — С. 30–31). Тому повторюватися не буду. Друге — це *критерії* підбору творів для включення у шкільну програму. Одним із провідних чинників, на мою думку, тут повинно бути повне і всебічне врахування вікових особливостей школярів, особливостей психології їх світосприйняття, природи емоційності, загального стану і ступеня сформованості особистості тієї чи іншої вікової групи тощо. Адже саме цими факторами далеко не в останню чергу зумовлюється і сприйняття школярами тих чи інших змістовних шарів художніх текстів. Тому треба уважно думати, якого типу афекти здатен збудити той чи інший твір, яку саме зацікавленість може він викликати у школяра. До цього треба додати, що катарсисна реакція при сприйнятті твору *ніяк не гарантована*, що школяр читає художній текст так, як він хоче, а не так, як треба, і при цьому більше схильний реагувати на твір переважно „наївно реалістично”. Крім того, варто зважити і на те, що постмодерністичні суспільно-літературні практики так чи інакше орієнтовані на „уламки” модерної традиції і самі по собі нічого позитивно не формують (активна експлуатація постмодерністами принципу деконструкції і по-своєму сприйнятого принципу гри), вони не можуть бути культурно-продуктивними для тих реципієнтів, які не мають міцної, завершеної у своєму формуванні первісної культурної бази, яка дається класичними творами доби Модерну. От тепер і вирішуйте, які твори включати, а які не включати до шкільної програми.

— ***Чи не вважаєте Ви, що можливості шкільного предмета „Зарубіжна література” дозволяють окремі програмові художні твори***

розглядати в широкому контексті світової культури з метою проведення уроків, які називають „синтезом мистецтв”?

— Вважаю, тільки *не з метою проведення уроків „синтезу мистецтв”*. Справа в тому, що попри усе інше сам навчальний матеріал, цільові настанови його вивчення має визначати ту форму подачі і засвоєння, зокрема на рівні вибору типу уроку, який йому найбільш органічний.

— *Ви маєте значний досвід роботи із студентами, частина яких викладатиме в школі предмет „Зарубіжна література” й користуватиметься у своїй практиці шкільними підручниками. Яким на вашу думку повинен бути підручник із зарубіжної літератури, що можна було б назвати сучасним?*

— Повинен бути придатним до реального практичного використання, розрахованим саме на школяра, зі стилістикою викладу матеріалу, розрахованою на діалог, і загалом таким, що не відбиває у школяра інтересу до словесного мистецтва і самостійного творчого мислення. При цьому важливо мати декілька підручників — не стільки альтернативних, скільки варіативних, які характеризуються різним ступенем складності. Втім, на це запитання я фактично вже відповів на початку свого інтерв'ю. Виходить, з чого починав розмову, тим і закінчую. Така собі кільцева композиція.